

Posudek magisterské práce

Autorka: Bc. Alena Vyskočilová

Název práce: Městské muzeum Polná jako místo paměti a jeho přínos pro místní komunitu

Autorka posudku: PhDr. Hana Janečková PhD., katedra pastorační a sociální práce ETF UK, vedoucí práce.

Autorka zpracovává téma komunity, která žije v interakci se svou paměťovou institucí, kterou je Městské muzeum Polná. Jejím cílem je reflektovat přínos muzea v paměti místní komunity a identifikovat hodnoty, které dávají smysl aktuálnímu poslání polenského muzea. Svůj cíl postupně upřesňovala podle principů zakotvené teorie. Ve své výzkumné otázce se ptá na souvislosti úsilí zachovat muzeum, zejména v období krizí, a na přínosy muzea pro obyvatele města. Práce není klasicky rozdělena na teoretickou a empirickou část a její metodologie je pouze naznačena v první kapitole.

Autorka velmi pěkně zarámovala svoji práci teoreticky. Jako východisko volí teorii kolektivní paměti, neopomíná však ani teorii sociálních sítí nebo teorii zájmových skupin (stakeholders). Zvolené teoretické východisko jí umožňuje zaměření na historickou perspektivu a proměny hodnot v interakci příslušníků komunity. Následně představuje teorii individuální a kolektivní paměti. Vyzdvihuje význam vzpomínkových rituálů pro podporu identity, odolnosti a upevnění daného společenství. Připomíná tradici, plynutí času, kauzalitu minulých a současných dějů, kolektivní identitu rozprostřenou v čase. Samostatnou kapitolu věnuje prostoru, místu, domovu jako určujícím tématu vzájemného propojení a sounáležitosti komunity, prostoru vnímanému a lidmi aktivně přetvářenému. Autorka zde přibližuje kategorizaci míst vzpomínání (míst paměti) podle Assmannové. Velmi zajímavá je kapitola o vztahu kolektivní paměti a historie, v níž autorka tlumočí myšlenky Maurice Halbwachse o sociálních rámcích nebo Vašíčkovy úvahy o historiografickém marketingu či reflektování minulosti v subjektivní paměti. Poněkud neorganicky a bez komentáře sem autorka včlenila informaci o iniciátorech vzniku muzea (s. 19).

Je škoda, že následující kapitola, která nabízí téma obce a člověka ve společenství, je pouze náznakem důležitého tématu, které by do této diplomové práce bezesporu patřilo. Kapitola pod slibnými nadpisy (Návraty k Aristotelovi, Sdílené „my“) skrývá jen útržky velkých myšlenek. Odkaz na na McIntyre nejspíše obsahuje chybu, neboť aristotelská etika sotva může vycházet z křesťanských principů.

Velmi zasvěcená je oproti tomu rozsáhlá 4. kapitola věnovaná autorčinu vlastnímu oboru sběratelství a muzejnictví. Ačkoli ji uvádí jako stručné shrnutí, pojímá toto téma v porovnání s tématem obce velmi podrobně a do hloubky. Přitom nezachytila, zdá se, proměnu v účelu sbírek umění na konci 18. století, kdy se ze sbírek soukromých, potvrzujících sociální a intelektuální status sběratele, proměňují ve sbírky budované učenými a vlasteneckými spolky na podporu identity a kulturního vzestupu národa. Také muzea znamenají dle autorky prolínání zájmů osobních (získat uznání) se zájmy komunity (veřejné sdílení hodnot, ochrana kulturních památek, úkoly výchovné a vzdělávací včetně vědeckého bádání). Podtrhuje význam muzejních spolků a poukazuje na likvidační dopady centralistických opatření za komunismu. Kapitola zahrnuje i mezinárodní diskusi o novém pojetí muzea jako instituce zajišťující studium i zábavu.

Stěžejní část práce, věnovaná studiu polenského muzea a jeho místa v obci, je postavena na jasně definovaných analytických krocích: společenský kontext, poslání deklarované a žité, osobnosti v čele, vliv muzea na místní komunitu a mezigenerační přesah. Autorka věnuje velký prostor vzniku muzea, historickým souvislostem a detailnímu popisu celého procesu od zakládání muzejního spolku až po vystavení první muzejní expozice v r. 1900. Navazující podrobný výklad vývoje muzea považuje autorka za východisko své analýzy vnímání muzea jeho občany. Příklad nadšeného a obětavého zakladatele muzea, učitele, který zapojuje své žáky do muzejních aktivit a je jim ve svém zápalu příkladem, i jeho zásluhy na vybudování důstojného prostoru muzea na hradě, považuje autorka za základní formativní faktor postojů veřejnosti k muzeu a celkové role muzea v životě obce. Poukazuje na přesah zakladatelských počinů, který sahá až do dneška. Zkoumá dále aktivity následovníků ve vedení muzea, jejich odolnost a schopnost obhajovat existenci muzea i v těžkých zápasech. Popis historického vývoje muzea v poválečném období je velmi podrobný (s. 45-61), jedinečný, odráží intenzivní, až detektivní práci autorky na tématu. Obraz vývoje prostupuje vysoké nasazení aktérů, zájem o zachování kulturního dědictví obce, význam osobností, bez kterých by muzeum přišlo o svoji existenci – lidí ochotných učit se, jednat, propojovat a mít nadhled, z velké části dobrovolníků. V dnešní době autorka registruje především spolupráci různých paměťových institucí v obci i ochotu muzea využívat potenciálu občanů v rámci jeho aktivit. V této dynamice spatřuje autorka velký význam muzea pro svoji obec.

Na podrobný historický exkurz pak navazuje rozsáhlá a pečlivě propracovaná diskuse a závěry. Vedle vývoje muzea jako instituce se zde autorka zaměřila na interakci aktérů muzejního dění s místní komunitou, na utváření postojů obyvatelstva a význam, který pro ně má existence muzea v obci tak, jak jsou zachycené v polostrukturovaných rozhovorech. Svě pozorování zkoumá perspektivou výchozích teoretických přístupů (Halbwachse, Beránka, Assmannové) Autorka vyjadřuje své myšlenky srozumitelně, zajímavým a vyspělým jazykem. Vnímá identitární hodnotu vlastní tradice a historie příslušníky komunity jako základní spojovací linii mezi muzeem a komunitou (s. 62). V diskusi autorka úspěšně navazuje na východiska teologická i diakonická (sdílená nebo nová my). Na příkladech místního dění a aktivit v Polné (spolkový život, publikační činnost, opravy historických domů, dobrovolnická činnost i finanční podpora místních mecenášů) a aktivit a proměn muzea samotného (rekonstrukce hradu, připomínání minulosti v expozicích i akcích pořádaných muzeem) ukazuje na vzájemnou inspiraci a propojení při budování sounáležitosti komunity, synergie a místa paměti. Vnímá hodnoty odborných znalostí muzejníků a hodnotu sounáležitosti mezi muzeem a občanskou (sousedskou) komunitou.

Zvolená metodologie je vysvětlena jen stručně a zjednodušeně. Pokud autorka zpracovává případovou studii, měla by jasně definovat svůj „případ“, který bude studovat a analyzovat (je to muzeum nebo obec?). Pokud navrhuje techniky sběru dat, měla by uvést jejich účel a způsob zpracování získaných dat (otevřené kódování, tematická analýza, interpretativní fenomenologická analýza nebo narativní analýza?). Scénář polostrukturovaného rozhovoru skutečně znamená především přípravu okruhů, na které se jako tazatelka bude ptát. Autorka nemůže říci, že „ponechala výběr konkrétních sdělení na respondentech“, protože jim nic k výběru nepředložila. Pouze nastolila téma a ponechala prostor pro jejich vyprávění. Na s. 14 autorka tvrdí, že výsledkem případové studie je zakotvená teorie, ale bez bližšího vysvětlení. Zakotvená teorie je součástí případové studie spíše než jejím výsledkem, představuje logický rámec, design, výzkumný plán. V metodologické části autorka nezmiňuje metodu orální historie, dostává se k ní až později (s.20). Přitom orální historie, vzpomínky pamětníků, jsou, zdá se, hlavní metodou, kterou používá. Metodologická část by tedy jistě zasloužila důkladnější přípravu a přesnější popis zamýšleného postupu, nejspíše i větší míru pochopení jeho smyslu. Je zřejmé, že v této věci autorce chybí větší výzkumná zkušenost. Zásadním problémem pak je, že autorka vůbec neuvádí počet provedených rozhovorů ani charakteristiku

respondentů (kolik bylo „znalců polenské komunity“ a kolik „muzejníků“), nepopisuje a nereflektuje průběh rozhovorů ani neprovádí sebereflexi, jak by se slušelo u řádného kvalitativního výzkumu. Dotkly se provedené rozhovory nějak jejích vlastních pocitů, postojů, názorů, její identity coby aktéra současného dění v komunitě i v muzeu, jejího předporozumění? V práci není přiložen přepis ani jediného rozhovoru, není popsán ani znázorněn způsob jeho analýzy. Chybí zde také informace, jak bylo se záznamy rozhovorů naloženo.

Vzhledem ke komplikovanosti vztahů a rolí, které autorka prezentuje ve své práci, by nebylo na škodu, kdyby bylo zpracováno přesnější schéma (mapa) znázorňující osobnosti, jejich role, vztahy i časovou osu, včetně překryvů a spolupůsobení, aby si čtenář mohl udělat přesnější představu.

Navzdory vysoké úrovni jazykové kultury, vyzrálému stylu a textu bez gramatických chyb, autorka někdy zůstává u svého specificky profesního jazyka. Např. na s. 12 pro nezasvěceného čtenáře je nezvyklé rozpoznat, že kurzívou jsou vyznačené názvy jednotlivých archivních fondů. Stačilo by uvést např.: Archiválie pod názvem „Městský národní výbor Polná“ z archivního fondu Moravského zemského archivu (dále MZA). Vhodnější by bylo též rozdělení příliš dlouhých vět. Uvedení zkratky na s. 13 bez jejího vysvětlení také nepomáhá porozumění textu. Na s. 19 v poznámce 28 je nesrovnalost v časových údajích. Poznámka 50 na s. 28 odkazuje k zákonu z r. 1867 nikoli z r. 1967. Na s. 75 chybí v poslední citaci křestní jméno druhé autorky.

Práce je doplněna bohatým seznamem použité literatury a souborem 20 fotografií v příloze. Škoda, že text není s těmito fotografiemi propojen.

Shrnutí: Práce Aleny Vyskočilové je čtivá a zajímavá, v určitých částech vychází z hlubokých znalostí autorky a jejího zaujetí tématem. Své hledání odpovědi na výzkumnou otázku opírá jednak o teoretické poznání jednak o výpovědi svých respondentů, kterými svůj výklad ilustruje. Po metodologické stránce má však práce závažné nedostatky, metoda sběru a způsob analýzy dat není objasněn a chybí reflexe a sebereflexe celého procesu.

Závěr: Práci **doporučuji** k obhajobě, navrhuji hodnocení „**C**“.

1. Jak se provedené rozhovory dotýkaly vašich postojů a názorů coby aktéra současného dění v komunitě i v muzeu, změnilo se nějak Vaše předporozumění s ohledem na položenou výzkumnou otázku? Potvrdila se Vaše očekávání ohledně hodnot a principů?
2. Jakým způsobem byste využila své poznatky o kolektivní paměti a vzpomínkových rituálech ve své muzejní praxi v obci Polná?

V Praze dne 14.8.2022

Hana Janečková